

MOJ PUT U CRKVI – PUT KOJI IMA BUDUĆNOST

REINHARD HAUKE

Domstr. 9
D-99084 Erfurt

Primljeno: 6. 4. 2002.
Izlaganje na znanstvenom skupu
UDK 253(430.2)

Sažetak

Autor opisuje aktualno stanje Katoličke crkve u istočnom dijelu Njemačke u kojem su vjernici u manjini. Riječ je o dvostrukoj dijaspori: konfesionalnoj (katolika je manje nego evangelika) i svjetonazorskoj (oni koji ne vjeruju su većina). Crkva danas ponovno uči živjeti tu specifičnu situaciju u demokratskom društvu, a to oslikavaju i konkretni primjeri iz škole i s radija te »Erfurtski projekt« koji opisuje neke oblike susreta s onima koji ne vjeruju: bogoslužje u božićnoj noći, meditativno ekumensko bogoslužje na blagdan sv. Valentina, bogoslužje za preminule. Njemačka je danas u određenom smislu misijska zemlja. Autor kao kršćanin i svećenik ističe važnost dušobrižništva koje nudi susretljive ponude ljudima dobre volje.

Ključne riječi: konfesionalna dijaspora, svjetonazorska dijaspora, dušobrižništvo u Istočnoj Njemačkoj, iskustvo Božje blizine

UVOD: OSJETITI ČOVJEKA KOJI NAM DODIRUJE »PLAŠT«

Sveto pismo prenosi nam u Knjizi proroka Zaharije sljedeći tekst:

»Ovako govori Gospodin nad Vojskama! U one će dane deset ljudi od naroda svih jezika hvatati jednog Židova za skut govoreći: 'Idemo s vama, jer čusmo da je s vama Bog.'« (Zah 8,23)

Ovaj biblijski tekst za mene je nada u budućnost, ali i sadašnje iskustvo. Crkva će moći ispuniti svoj zadatak samo onda ako živi pogleda upravljenog u sveto te tako uzmgone drugima davati putokaz. S objema nogama na zemlji i pogleda upravljenog prema nebu – dakle kao Danijel u dalekom Babilonu, koji se ničim ne da uplašiti, nego u pauzi posla sagiba koljena kako bi hvalio Gospodina.

Kako bi se pokazala perspektiva budućnosti Crkve, nužno je upraviti pogled u prošlost, posebice u vlastito religiozno iskustvo. Ovo je izvještaj o osobnom iskustvu koji će svatko na temelju vlastitog iskustva moći proširiti, promijeniti ili ga predstaviti u sasvim novom obliku.

1. ODAKLE DOLAZIM? – DEFINIRANJE POLAZIŠTA: »OD BAŠTINE DO PONUDE« (biskup dr. Wanke)

1.1. Uspomene iz djetinjstva

Kao šesto dijete izbjeglica koji su u thürinškoj dijaspori morali izgraditi svoj novi dom, doživio sam tradicionalno kršćanstvo i župu u dijaspori. Drugovi u igri bili su mi dijelom evangelici ili nekršteni, a od školske i ministrantske dobi imao sam i ka-

toličke prijatelje. U školi je bilo normalno što su samo jedan ili dva učenika u razredu kršćani. U prvim godinama osnovne škole učiteljica mi je bila katolkinja, što je bila velika sreća, jer sam tako i bez velikog ispričavanja na velike crkvene blagdane mogao izostati prvi sat kako bih mogao ministriрати kod svete mise. Moja odluka u dvanaestom razredu da ću studirati teologiju značila je da na pitanje evangeličkog učitelja glazbe nisam mogao kao željeni studij navesti teologiju, nego studij pedagogije. Da sam spomenuo teologiju, tada pod ondašnjim ravnateljem sigurno ne bih dobio dozvolu za ispit zrelosti. Nakon što sam u rukama imao naturalnu svjedožbu, mogao sam »pustiti mačka iz vreće«. Moja odluka o svećeničkom pozivu bila je u vlastitoj obitelji vrlo različito primljena: od tihe majčine radosti do osornih predbacivanja braće i sestara. Koliko sam riskirao kako bih nastavio svoj put kao kršćanin? Smije li to biti nešto više od onoga što se drži »normalnim« i »smislenim«? Smije li put kršćana biti povezan i s martirijom ili se to već podrazumijeva? Studij crkvene povijesti naučio me da vrijeme nevolje u dijaspori ili u katakombama nije za duhovnu snagu zajednice nužno značilo pustinju i zlu kob. Tu je bio moguć i proces čišćenja, koji je donio jasan odgovor na pitanje što je u vjeri važno. Iako danas, Bogu hvala, ne živimo u vrijeme progona, ipak vidim – barem u novim njemačkim pokrajinama – uvjete koji su povoljni za proces čišćenja, a možda mogu i čitavoj Katoličkoj crkvi u Njemačkoj pojasniti odgovor na pitanje kako ići dalje.

1.2. Kardinal Julius Döpfner i propovijed na biskupijskoj sinodi u Würzburgu 1954.

14. listopada svake godine čitaju svećenici, đakoni i redovnici würzburške bisku-

pije u službi čitanja¹ propovijed kardinala Juliusa Döpfnera koju je on održao 1954. na würzburškoj biskupijskoj sinodi. Ta propovijed opisuje crkvenu situaciju koja bi se mogla nazvati opasnom i ukazuje na spasonosan put prema budućnosti, koji je poučan i za naše razmišljanje. Tu među ostalim čitamo:

Naše svećeničko posredničko služenje želi ljude dovesti »do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove« (Ef 4,13). Međutim, ljudi kojima služimo i za koje se skrbi-mo nisu neka apstraktna bića, nego se nalaze na konkretnom povijesnom mjestu. Želimo li ljude povesti k nadnaravnom savršenstvu, moramo znati gdje se nalazimo. Tu treba paziti na sljedeće. Već smo stoljećima naviknuti ljude promatrati kao mjerilo stvari. Ideal humanizma bio je homo vere humanus, a prosvjetiteljstvo je isticalo homo philosophus, dok tehnički i prirodoznanstveno upravljani novi vijek vidi samo homo fabera.

Tvrđnja tadašnjeg würzburškog biskupa možda je 1954. zvučala kao nešto novo, ali se temeljila na drevnoj spoznaji, koja je u crkvenoj praksi došla do izražaja na različite načine: »Salus animarum suprema lex« – rečenici koja se u Crkvi temelji na tome da se valja usredotočiti na čovjeka i dovesti ga u život vječni – »bez obzira na ono što se može dogoditi«. I same su crkvenopopravne odredbe pomoću te temeljne rečenice mogle biti stavljene izvan snage – ponajviše u životnoj opasnosti. Važan je čovjek! To je dobro stajalište – ali nije i neproblematično, kad postane jednostrano.

Kardinal Döpfner zaključio je u pogledu pastorala svoga vremena:

Taj ideološki razvoj nije bio bez posljedica za dušobrižništvo. Prenošenje i prihvaća-

¹ Usp. *Die Feier des Stundengebets – Eigenfeiern des Bistums Würzburg*, Würzburg 1989.

nje spasenja snažnije se, a u nekim naglascima i prejako, promatralo polazeći od čovjeka. Crkva se za neke pretvorila u administrativnu hijerarhiju koja se smješta nasuprot pojedince. Objava je postala zbroj pojedinačnih istina koje u vjeri moramo prihvatiti. Sakramenti se vrednuju pretežno kao sredstva milosti koja su potrebna ili korisna čovjeku u njegovom hodu prema vječnom životu. Otajstvo Krista koji djeluje u Crkvi, naviještanju i u sakramentu pritom je zamračeno i potisnuto u pozadinu. Vjera je u opasnosti da se pretvori u etiku i moral, dok pobožnost naginje tome da se ispuni u vršenju dobrih djela. Utjecaj na Božji narod jedan poznati teolog označava riječima: »Moramo računati na veliki postotak takvih pripadnika naše Katoličke crkve čije svjesno i intimno prihvaćeno kršćanstvo predstavlja tek slab ostatak naravne religije. Upravo ono što je stvarno kršćansko, što je nadnaravno u kršćanstvu, milosrdna odluka Boga koji čovječanstvo želi privući k sebi u Kristu kako bi intimno sudjelovalo u njegovom vlastitom duhovnom životu, to kršćani više apsolutno ne vide.«²

U tim riječima naslućujemo s jedne strane razumijevanje posljedica snažnog isticanja čovjeka, ali s druge strane i skrb da se Crkvu i vjeru promatra kao »čisto svjetsku stvar« te se iz vida izgubi milosno utemeljenje Crkve i vjere. Kardinal Döpfner je međutim uočio i opasnost od jednostranosti, ako se, istovremeno sa suprotnim udarcem klatna, snažno ističe teocentriku te se čovjek izgubi iz vida. Kardinal je podsjetio:

Uvođenje novog mišljenja u Crkvu donijelo je sa sobom opasnost suprotstavljenih jednostranosti, tj. pre naglašene teocentrike. Tako se iznova podsjetilo na pridruženost Crkvi, ali su kod pre naglašenog »organološkog tumačenja nauka o tijelu Kristovu« ponekad ugroženi samostalnost osobe i osobno odlučiva-

nje. Značenje liturgijske, ontičke pobožnosti rano je otkriveno, ali se pritom ponekad zanemaruje osobna borba za samoposvećenje, oblikovanje života i svijeta.

Kao dobar put kardinal Döpfner je tada naveo:

Tu opasnost moramo spriječiti pomoću navještaja koji jasno izlaže Božje djelovanje u Kristu, ali osobito poučava da se drži ono što je Krist zapovjedio i što nalaže savjest oblikovana katoličkim ponašanjem. Posebno ćemo se zauzeti za njegovanje liturgije i za sakramentalno dušobrižništvo, ali ćemo vjernike odvesti od oltara u svijet i svakodnevnicu.

Htio bih spomenuti izraz »sakramentalno dušobrižništvo« i opisati kako se iz milosti Božje može izdržati napetost između zanimanja za čovjeka i stvorenje kako bih opisao što je – po mojemu iskustvu – šansa Crkve. To možemo iznijeti i pomoću jednog drugačijeg pojma: »Consecratio mundi«. Zadaća Crkve i pojedinih kršćana jest pomoći čovjeku tako da uzmogne promijeniti svoj život u svjetlu vjere, tj. da osvijetli sve probleme i pitanja u svjetlu vjere te dođe do novog rješenja.

1.3. Katolička crkva u novim savezima pokrajina 2002. godine

Kad govorim o Crkvi u novim savezima zemljama, tada mislim na Crkvu koju sam u međuvremenu tijekom 48 godina upoznao i zavolio. Moja odluka za svećeničku službu bila je bitno odluka za kršćanstvo u dijaspori, kako sam ga doživio i kako ga doživljam u thürinškoj dijaspori. Pritom valja imati na umu da i u novim savezima pokrajina ima i katoličkih enklava – Eichsfeld i zemlja lužičkih Srba –

² J. A. JUNGSMANN, *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*, str. 7.

te da postoje i gradske župne zajednice koje kažu: »Vozimo se u dijasporu« – kad žele reći: »Izlazimo iz grada«. Tko posjeti Erfurt, još i danas ima dojam da se nalazi u kršćanskom gradu, budući da je tamo u srednjem vijeku bilo 80 crkava i kapela te je i danas – unatoč velikom smanjenju – zadržao dojam grada s mnogo crkava te se predmnijeva kako je u njemu kršćanstvo snažno prisutno. Tome obilno doprinosi i činjenica što već tri izborna razdoblja imamo gradonačelnika koji je član Kršćanske demokratske unije (CDU) te je relativno lako iznijeti kršćanske molbe odgovornima u gradu. Ipak je u stvarnosti kršćanstvo u tome gradu manjina te se, zbog stvarne situacije, mora voditi računa o konfesionalnoj i svjetonazorskoj situaciji dijaspore.

U svojoj knjizi »Ponovno ujedinjeno dušobrižništvo – izazov Katoličkoj crkvi u Njemačkoj«, biskup dr. Wanke³ iz Erfurta spominje tri točke koje obilježavaju situaciju Crkve u Istočnoj Njemačkoj.

1.3.1. Konfesionalna i svjetonazorska dijaspora

U određenom smislu mi na Istoku ostali ono što smo i bili: Crkva dijaspore. Biskupi Wilhelm Weskamm i Hugo Aufderbeck, ali i Heinrich Theissing i Alfred Bengsch jamče teologiju i praksu Crkve, koja se nakon rata nanovo izgradila iz mješavine prognanih katolika iz negdašnjih istočnih područja i malih, već postojećih katoličkih enklava stanovništva u srednjonjemačkoj dijaspori u kojoj su prevladavali evangelici. Bila je to dijaspora u dvostrukom smislu – konfesionalna dijaspora, što danas ima sve manje smisla, jer se kršćani sveukupno ovdje na Istoku nalaze u situaciji manjine; ali i svjetonazorska dijaspora, pri čemu sada nasuprot Crkve ne stoji militantna ideologija marksizma i lenjinizma, nego rašireni osjećaj sekulariziranog života, koji međutim još više

nagriza negoli u biti neprivlačna državna ideologija.

Odmjerenim istaknutim riječima opisuje biskup dr. Wanke situaciju prije i poslije preokreta, koju bih htio istaknuti. Značajnom mi se čini religiozna promjena društva deset godina nakon promjene. Sada postoje mnogostruke informacije o religioznim pojmovima, grupiranjima i metodama – kao npr. metode meditacije ili pak pokušaji njihova prakticiranja – činjenica koja izravno nakon promjene nije postojala. Tada je kršćanstvo bilo oznaka za tradiciju prošlosti s težnjom prema raspadanju, ali i kao nešto egzotično, što se promatra kao neka rijetka životinja u zoološkom vrtu ili kao arheološka dragocjenost. Ljudi se time nisu željeli baviti. Sve religiozne grupacije, koje su u 17 milijuna građana DDR-a vidjele moguće nove vjernike, morale su se povući neobavljena posla. Prisjećam se promidžbene akcije Hare Krišne na pašnjaku. Ljudi su se divili pokretima i odjeći, ali nisu razumjeli što oni ondje hoće. Religija nije bila nikakva tema – ili, kao što je to jednom rekao evangelički biskup iz Magdeburga Axel Noack: »Ljudi su zaboravili da su zaboravili Boga«. Danas se može dogoditi da mi jedan petnaestogodišnji mladić obučen u crno na stepenicama katedrale kaže: »I Satana je također sin Božji!« Možda je u Knjizi o Jobu pročitao šesti redak u prvom poglavlju: »Jednoga dana dođu sinovi Božji da stanu pred Gospodina, a među njima pristupi i Satana«.

Kao pozitivno može se navesti kako sada pred jaslicama na Erfurtskom božićnom sajmu djeca mogu roditeljima objasniti da ovdje nije riječ o bajci o Pepeljugi – zbog slame i djevojke s djetetom, nego o Isuso-

³ Usp. J. WANKE (ur.), *Wiedervereinigte Seelsorge – Die Herausforderung der katholischen Kirche in Deutschland*, Leipzig 2000.

vu rođenju. Pred deset godina, kada se na pobudu gradske uprave morao ukloniti prikaz bajki te se na njegovo mjesto postavila izložba jaslica iz Oberammergaua, o tome se prilično raspravljalo. Ponekad je tu još mogla pomoći baka koja je znala nešto objasniti. Posjeti školskih razreda crkva danas su normalna pojava te ih katehetski popratni vodstvo turističkog dušobrižnika. Tu se pruža mogućnost da se autentično navijesti vjera, tj. da katolički kršćanin pripovijeda o Božjoj kući, pri čemu on sam prikazuje svoj život pred Bogom, tj. moli i pjeva Božju hvalu.

1.3.2. Crkva u procesu učenja

Wanke: *»Širenje« obzorja crkvenog života nakon ponovnog ujedinjenja, nadilaženje prisilnog isticanja razlika crkvenog života u biskupijama i zajednicama, čuđenje nad novim zahtjevima, koje npr. sa sobom donosi realno financiranje crkvenih aktivnosti ili pak novi odnos koji se temelji na obvezujućim dogovorima s demokratskom državom – sve to zahtijeva psihičku i duhovnu snagu i ne može se lako nadvladati.*

»Crkva u podrumu« više ne postoji – možda još samo u nekim glavama i s tužnim pogledom u izgublenu prošlost. Kad smo napustili podrum, zapuhnuo nas je oštar vjetar, kojega dotada takva još nismo znali. Pitanja koja su nam bila postavljena, bila su za nas nova. Primjerice: Je li bolji školski vjeronauk ili župna kateheza? Je li bolje naplaćivati crkveni porez od plaće ili pak ostaviti da ga se donosi u župni ured kao što je dosad bilo uobičajeno? Je li dobro da Crkva uđe u javnost te kod svih moguća situacija bude prisutna blagoslivljajući? Zar to ne ostavlja dojam da su crveni otišli a da su na njihovo mjesto sada došli crni? Kako promatrati odnos prema državi? Biskup Wanke je nakon ponovnog ujedi-

njenja ohrabrio katolike da preuzmu slobodna gradonačelnička mjesta u pojedinim mjestima, gdje su bili traženi politički neopterećeni građani. Tada je bilo 140 katoličkih gradonačelnika u Thuringiji. (Evangelički kršćani su se povukli kad je bilo jasno da neće biti nikakve posebne države u kojoj će se potvrditi društvene tekovine socijalizma.) Pomaže li priključivanje katoličkog teološkog fakulteta državnom sveučilištu ili valja očuvati samostalnost te sam odlučivati o dodjeljivanju katedri? Je li dobro pripustiti sve kršćanske udruge u župnu zajednicu ili valja birati? Je li Savezna udruga njemačke katoličke mladeži pomoć za župno dušobrižništvo i obuhvaća li ta udruga svojim radom područja koja župna zajednica ne može obuhvatiti? Neke odluke valja još donijeti, neke su bile brzo donesene, a neke su donesene uz određene izmjene i razlike.

Iz svoga posla htio bih spomenuti dva područja na kojima je bilo potrebno učiti: škola i radio.

Kad je 1992. u Erfurtu osnovana biskupijska katolička gimnazija, rekao sam da sam spreman predavati školski vjeronauk za nekrštene učenike, koje je u dvogodišnjem tečaju trebalo pripremiti za redoviti školski vjeronauk od sedmog razreda. Odlučeno je da u toj školi neće biti nastave etike te da će stoga svi učenici pohađati katolički ili evangelički školski vjeronauk, od kojega neće moći biti oslobođeni. Budući da prema propisima o upisima oko 15% učenika može biti nekršteno, pojavila se potreba da se godišnje 10-15 učenika pripravlja na školski vjeronauk u posebnom predmetu koji je nazvan »Temelji religije i kršćanstva«. Nastava s tim učenicima znači: pronaći govor koji je primjeren učenicima; odgovoriti na sva pitanja po mogućnosti tako da to bude od pomoći; probuditi radost prema vjeri i pomoći da

shvate kako i religija i kršćanstvo imaju smisla; pomoću slavljenja crkvene godine uvesti u običaje i u školskom bogoslužju vjeru predstaviti kao pomoć u životu. Roditelji učenika kažu: to je jedini predmet u kojemu oni ne mogu pomoći, ali ipak izabiru tu školu, a time i školski vjeronauk, jer kažu: »vjera ne škodi čovjeku«. Riječ je o procesu u kojem učitelj uči u skladu s pitanjima koja se postavljaju i koja se u školskom vjeronauku rijetko postavljaju, kao npr.

»Zašto postoje ljudi koji mogu vjerovati i ljudi koji to ne mogu? Jesu li jedni bolji od drugih?«

Pitanje jednog židovskog djeteta: »Možete li mi dokazati da je Isus bio Mesija?«

»Može li se netko tko nije kršten oženiti u crkvi?«

Prispodobu o milosrdnom ocu učenici 5. razreda čitaju prvi put u životu: zbuñjeni su i oduševljeni. Kakav je to otac? Zašto nije osvetljiv? Poruku Radosne vijesti doživljavaju izvornije nego neki drugi koji su tekst već češće čuli. Novina ih čini znatizeljnim.

Drugo područje je djelovanje na radiju. U ekumenskom zajedništvu pripremaju se govornici u jutarnjem i večernjem razmatranju na svoju službu. Važno je postati svjestan slušateljstva. Ovdje se mora govoriti jasno kršćanski – možda i bez kazivanja autora. Valja govoriti i jasno – srednjonjemački ili za istočnonjemačke uši. Mnogostrukost govornika dovodi do izričaja i mnogostrukosti Crkve. Zastupljeni su i očevi i majke obitelji jednako kao i župnici i žene koje vrše službu pastora. Svi su svjesni mogućnosti koja im se pruža tom službom, ali i napasti da sada požele sve otpočetak misionirati ne ostavljajući Duhu Svetome nimalo prostora. I prenošenja svete mise na radiju i televiziji posebna su prilika i proces učenja. Župne zajednice mo-

raju dobro unaprijed razmisliti, pitajući se kako će svoju molbu prenijeti u dobar liturgijski oblik i kako će autentično slaviti svetu misu, tj. onako kako je slave svake nedjelje – ali ipak s nešto više razmišljanja i priprave. Postoje i veće i manje župne zajednice koje izjavljuju da su za to spremne. One dobivaju potvrdu – npr. kad postoji i mogućnost telefonskog javljanja, da su uvažene i poštivane kao kršćanske zajednice.

1.3.3. Crkva s vlastitim duhovnim iskustvom

Biskup dr. Wanke uspoređuje svoja iskustva u razgovorima s dušobrižnicima s Istoka i Zapada. On piše:

»Kod mnogih svećenika i suradnika laika sa Zapada susrećem određeni defetizam, držanje koje je označeno određenom frustracijom Crkve, koja u biti više nije uvjeren u uspjeh vlastitog nastojanja. Umor i malaksalost u značajnoj su suprotnosti s osobnim, financijskim i strukturalnim mogućnostima kojima raspolazu biskupije i dekanati zapadnog dijela Savezne Republike... Odakle ta pojava?

... Preživjeli smo socijalističku državnu ideologiju, moći ćemo naći svoj put kojim ćemo ići kao Crkva i u otvorenom, liberalnom i pluralističkom društvu. Crkvu smo ovdje na Istoku doživjeli kao prostor zaštite i života, koji je omogućio skrovitost, obiteljski duh i samosvijest. I u vrijeme ugnjetavanja i pritiska iskusili smo da kršćanska vjera oslobađa i daruje duhovnu širinu... Naši su katolici u vrijeme postojanja Njemačke Demokratske Republike iskusili da samozataja i spremnost na službu u nekršćanskom okruženju povezuje s Bogom, čak i kad izostane izvanjsko priznanje i svjetovna nagrada. Ustroj našeg kršćanskog života ostaje – sigurno i zbog činjeničnih nedostataka – ograničen na najpotrebnije i nikad ne daje dojam samosvrhovi-

tosti. Kod svih unutarkršćanskih raspri... u krajnjem je slučaju još uvijek prevladavao osnovni osjećaj neopterećene solidarnosti i osjećaj da smo nezamjenjivi društveni kvasac u DDR-u.«

Nakon toga su kršćani na Istoku priznali vrijednost tog lutanja pustinjom kroz četrdeset godina socijalizma. Bilo bi lažno naknadno žaliti za tim vremenom, ali bi isto tako bilo lažno držati ga izgubljenim vremenom u kojem smo bili prevareni zbog koristi od naših muka. To se vrijeme može označiti kao čišćenje koje nam je pomoglo da dublje prepoznamo vrijednost vjere – nažalost na teret onima koji nisu mogli razumjeti pritisak društva te su postali slabi. Ali bi i tu Crkva morala učiti živjeti sa slabima i palima. Napose mislim na dušobrižnički vrlo teško vrijeme povezano uz ideološki, socijalistički »blagoslov« mladih. Neki mladi iz pojedinih zajednica nisu se mogli dovoljno oprijeti pritisku društva te su na slavlje stizali pognute glave. Pritom se nisu dobro osjećali te ni kod kuće nisu slavili. Osjećali su se kao izdajnici vjere, ali se činilo da nisu imali nikakva drugog izbora. Dušobrižnici su od mladih – izvan ispovijedi ali i u ispovijedi – tražili da daju jasne znakove kako im to slavlje ništa ne znači te da i dalje žele pripadati župnoj i kršćanskoj zajednici. Ipak je ostajala mrlja, oznaka da su pali. Dušobrižnici su morali pokušavati izgraditi mostove prema drugim mladima, ali i jasno pokazati kako je više u skladu s vjerom odluka mladih da ne pođu na slavlje mladih. Tako nije bilo uputno posebno imenovati one koji su bili snažni te s njima planirati nešto posebno. Ja sam s tim mladima i s njihovim roditeljima zajedno jedno poslijepodne popio kavu. Time je bilo jasno kakva se odluka držala boljom, ali to međutim nije bio nikakav naglašen postupak tako da bi drugi morali reći: vi ste tu nešto bitno propusti-

li. Bila je riječ o bitnome, da se Bogu zahvali za to što je netko imao mogućnost odlučiti se protiv tog mladenačkog »posvećivanja«.

2. KAMO IDEM? – USMJERENOST PREMA BUDUĆNOSTI

Svatko tko je odgovoran za dušobrižništvo pita o budućnosti Crkve, jer bi od srca želio da njegov rad ima budućnost te da tome može nešto pridonijeti. Okrenutost prema budućnosti moguća je samo onda kad postoji dobra analiza prošlosti i iskustvo da unatoč svim promjenama postoji čvrst temelj na kojem se i sa starim građevinskim materijalom pomoću novih građevinskih planova može načiniti nešto čvrsto. Tako neke nove misli više ne izgledaju tako novima. One se spominju u novom okruženju i otvaraju novo obzorje. Dobro ih se poznaje, ali u sebi imaju i snagu novoga te su potpuno privlačne. I u nadovezivanju na misli biskupa dr. Wankea, htio bih spomenuti sljedeće točke, koje bi naše današnje dušobrižništvo trebale uputiti prema budućnosti.

2.1. Imati univerzalnije viđenje Boga

Biskup dr. Wanke podsjeća na riječi II. vatikanskog sabora: »Ateizam [...] nije nešto izvorno, već proizlazi iz različitih uzroka. Među te uzroke treba ubrojiti i kritičku reakciju protiv religija, i to u nekim krajevima posebno protiv kršćanske religije. Zato nemaluu ulogu za postanak tog ateizma mogu imati vjernici, ukoliko treba reći da oni zanemarivanjem vjerskog odgoja ili netočnim i pogrešnim izlaganjem nauka ili pak nedostacima svoga religioznog, moralnog i socijalnog života, pravo lice Boga i religije prije zakrivaju nego otkrivaju.«⁴

⁴ GS 19.

Riječ je o iskušenju Crkve i dušobrižnika, iskušenju koje se sastoji u tome da želi sam uzeti stvari u svoje ruke. U zajednici se traži akcija, ali zapravo samo tako da tvori posudu u koju će Bog moći polagati svoje dobre darove. U našoj biskupiji raspravljamo o uvjetima koji moraju biti ispunjeni kada je riječ o pripuštanju krštenju. Ta je diskusija raspirena time što su neki župnici u vezi s pripuštanjem popustljivi a drugi vrlo strogi, te se među vjernicima brzo počne pričati pod kojim se uvjetima negdje može povoljno primiti sakramente. Priređuju se priručnici koji bi dušobrižnicima i članovima zajednice trebali dati određeno usmjerenje. Svatko tko s time radi zna međutim i to da takva pomoć ne čini vjeru. Ne mogu reći da je dostatno pripremljen onaj koji je proučio priručnik, kao što se netko može podvrći ispitu u autoškoli kad je dovoljno naučio pojedine paragrafe. Vjera je povezana s odlučnošću, ali odluka mora dozrijevati i rasti. Pitanje je na kojem mjestu molim Boga za njegov blagoslov i okrepu: na početku, na putu ili na kraju? Dosadašnji pastoral krštenja, prve pričesti, krizme, ređenja i ženidbe temeljio se na odluci da se sakrament podjeljuje na kraju procesa odlučivanja. Kod bolesničkog pomazanja to smo već promijenili: sakrament se ne smije primiti samo u smrtnoj opasnosti nego i kada je riječ o bolesti koja bi možda mogla voditi prema smrti. I kod euharistije već spominjemo »viaticum«. Pričest više ne mora biti nagrada onima koji su u zajednici »sveci«, koji su se npr. posvetili kroz ispovijed, nego osnaženje na putu za kršćane koji su spremni za ispovijed i ozbiljni. I sakrament ispovijedi dobio je oznaku puta, kad češće u godini pozivamo na ispovijed. Nažalost, taj je poziv shvaćen premalo ozbiljno. To razmišljanje o »sakramentu na putu« osnaženo je katekumenatom i njegovim liturgij-

skim slavljenjem. Zahvalan sam što već više godina mogu pripremljati odrasle i mlade na uključivanje u Crkvu. Iz najrazličitijih situacija dolaze k meni odrasli s molbom za krštenje. Netko je prijatelj ili supružnik kršćana, netko je mladić s teškom prošlošću ili ocem i majkom koji su priznali da su svome djetetu mogli utrti koristan put u život kad su i oni sami po vjeri našli put za sebe. Uvođenje u pridruživanje slijedi u razgovoru i u molitvi, a katkad se odvija i kroz liturgijsko slavlje koje pokazuje stupanj duhovne zrelosti i upućuje na sljedeći korak. Onoga tko se nakon faze informiranja o vjeri želi odlučiti za kršćanstvo, prihvaća se među katekumene. Onaj tko želi proučavati vjerovanje, svečano ga prima u svetoj misi. Onom tko bi po molitvi htio dublje uroniti u vjeru, predaje se Očenaš. Za onoga tko je u bližoj fazi uključivanja, zajednica moli u slavljinama na treću, četvrtu i petu korizmu nedjelju. Onaj tko je razumio ispovijest vjere, mora to vjerovanje ponoviti pred zajednicom nakon čega je pomazan katekumenskim uljem. Slavlje priključivanja po krštenju, krizmi i euharistiji ne predstavlja posljednju točku razvoja. Otada je zajednica još više dužna mladića potpomagati i osnaživati u vjeri – npr. u obiteljskoj ili u biblijskoj skupini. Odluka za postupno uključivanje prati vjeru na permanentnom praćenju po milosti Božjoj. Mladi katekumeni moraju po primjeru kršćana učiti promatrati svoj život u svjetlu vjere i tumačiti ga po iskustvu evanđelja. Za to je potrebno vrijeme i uvijek se iznova uvjeravam kako to neće uspjeti bez strpljenja i povjerenja u Božje vodstvo. Vjera se ne stvara – niti kroz tako slavljeničke obrede. Bogu se u obredima mora ostaviti prostora. Istovremeno se pripremlja tlo za Boga kad s kandidatima za krštenje činimo pojedinačne korake i slavimo slavlje. Jer se od Boga više očekuje, olakšan

je posao i voditelju katekumenske skupine. On se smije zajedno s kandidatima na krštenje nadati da je Bog uključen u proces odlučivanja ljudi za vjeru.

2.2. *Biti sposoban davati informacije o vjeri*

Biskup dr. Wanke time upućuje na izjavu drezdenske pastoralne sinode od 1973. do 1975., u kojoj se kaže:

Daljnja zadaća je pokušaj pronalaženja odgovora koji će biti primjeren čovjeku naših dana...

Kršćanin mora učiti u odgovarajućim situacijama

- *tumačiti iskustva svakodnevice u svjetlu vjere;*
- *unositi dimenziju novog života u Kristu u razgovore o životnim pitanjima;*
- *sugovorniku otvoriti oči za smisao Kristova života, umiranja i uskrsnuća.*

Pritom treba paziti na ono što je sugovorniku potrebno i moguće.

Katoličke obitelji i njihova rodbina iskazuju želju za kršćanskim tumačenjem iskustva patnje i sreće. Tu su međutim i tragovi za pitanja na koja se može odgovoriti jedino po vjeri.

U Erfurtskoj katedrali nalazi se knjiga u koju posjetitelji mogu zapisati svoje molbe. Tu se nalaze i sljedeći zapisi:

»Ne vjerujem u Boga, ali me se drevne građevine, klesarski i slikarski radovi uvijek iznova snažno doimlju.«

»Iako ne vjerujem u Boga, ipak je ova katedrala prekrasno mjesto.«

»Bože, znam da te nema, ali katedrala ipak nije loša.«

»Nakon dulje vremena što sam ga provele u Erfurtu, moram se preseliti u Leipzig. To mi je vrlo teško jer ovdje stanuje moja najbolja prijateljica. Međutim, tu ne mogu

ništa promijeniti. Molim Te, pomози nam da ovo izvanredno prijateljstvo zauvijek očuvamo! Znam da nisam uvijek bila najbolja i da nisam uvijek u Tebe vjerovala, ali kod svega onoga što se vani događa, to je teško... Hvala, Linda.«

»Zahvaljujem za predivnu orguljsku glazbu i meditativni prostor u ovoj prekrasnoj crkvi.«

Ozračje u ovom mjestu molitve i tišine potiče neke posjetitelje – i one koji ne vjeruju – na zahvaljivanje, što na mene uvijek iznova ostavlja dubok dojam. »Ne vjerujem u Boga«, često će netko napisati, ali će ipak odmah nadodati: »Ovdje je lijepo«, »To me se dojmilo«, »Ovdje mi nije loše«. Posjetitelj, koji za sebe kaže da je nevjernik, ipak se obraća »Nekomu« tko ga cijeni. Tako možemo još pročitati:

»Ne znam zašto smo se ja i moja prijateljica danas ovdje našli, ali znam da iako je ovdje hladno i osamljeno, ipak je tu nekako impozantno i vrlo lijepo. Ja zapravo ne vjerujem da 'Bog' doista postoji, ali je on za mene ipak osoba, netko tko je, kad bolujem i kad sam žalostan, uvijek tu za mene.«

U iskušenju sam da posjetitelja koji je zapisao te riječi nazovem »bogotražiteljem«. »Bog je za mene osoba koja je uvijek tu za mene.« Ovdje se prisjećam Božje objave Mojsiju. Tada je Bog na Mojsijevo pitanje o Božjem imenu odgovorio: »Ja sam onaj koji jesam«. »Jahve« – tako glasi to ime »Ja sam koji jesam« na hebrejskom i Bog je htio da ga se tako zove. Čovjeku je potrebna čovjekova pomoć, ali se istovremeno nada i potpori Osobe koja je u svojoj ljubavi stalna i vjerna. Vjernik nakon te objave pred Mojsijem može reći: takav je Bog. Svi pokušaji Židova i kršćana da se po sučovještvu iskusi Božja potpora uvijek su bili i prvi koraci prema priznanju Boga. Misionar skrbi za tjelesno i duhovno blago-

stanje ljudi pripremajući tako tlo za duhovnu ponudu. Misionari koji nisu htjeli karitativno djelovati uvijek su doživjeli neuspjeh. Isusove riječi: »Ne živi čovjek samo od kruha, nego od svake riječi koja izlazi iz Božjih usta« ne znači »Ne treba vam kruh«, nego je Isus htio ukazati na ispravan put: prvo kruh, a zatim Božja riječ. A »kruh« je više od pekarskog proizvoda sačinjenog od brašna, kvasca, vode i soli. To je istoznačnica za »mogućnost života« i za »osnovnu živčenu namirnicu«. U tome je sadržano i prijateljstvo dvojice ljudi, obogaćenje kroz nešto lijepo – kao npr. Crkvu – ili pak kroz »geslo« koje proširuje moje obzorje, npr. riječi: »Ja sam tu za tebe«.

Ta osloboditeljska riječ znači: Drugi se brine za mene, za moje tijelo i za moju dušu. To bi trebao biti cilj dušobrižništva u našim zajednicama. Kršćanske su zajednice odgovorne. One trebaju biti mjesta gdje se osjeća: »Tu je netko za mene«. To je i polazište razmišljanja o Bogu kao Bogu koji je »ja sam koji jesam«.

Posjetitelji crkve, koji sebe nazivaju nevjernicima, pišu svoje misli i ukazuju na mogućnosti koje imamo po tradiciji prostora i bogoslužja. Trebamo im zahvaliti jer su nas potaknuli na pažnju prema bogatstvu na koje smo se već privikli.

Biti sposoban obavještavati o religiji – čini se da je to važna zadaća Crkve danas. Pod time se podrazumijeva više od štire »sposobnosti obavještavanja«. Riječ je o tome da se pritom traži i autentični svjedok vjere koji govori o tome da postoji Bog, koji se zanima za tebe – za čovjeka.

2.3. Otkriti »Božji poziv« u bližnjemu

Tzv. »Erfurtski projekti« temelje se na spoznaji da ljudi traže autentične svjedoke koji će im pomoći protumačiti život. To su projekti koji reagiraju na konkretne po-

trebe koje se zapažaju u okruženju erfurtske katedrale ili u situaciji društva.

Najstariji projekt je noćno božićno bogoslužje. Već 12 godina se u božićnoj noći u katedrali održava služba riječi za mlade koji oko 23 sata dolaze u katedralu, a koji ne bi mogli razumjeti polnoćku. Budući da se u katedrali okupi oko 2500 mladih, stvorili smo nov oblik bogoslužja. Slični projekti postoje i u Osnabrücku i Baselu. Za beskućnike ili za one koji ne vjeruju nudi se ono što bi im moglo pomoći da prepoznaju značenje te posebne noći.

Sljedeći projekt nazvao bih slavlje promjene života, koje se ove godine po peti put slavi 11. svibnja, štoviše, ove će godine to biti u dva različita slavja zbog većeg broja mladih koji su se najavili: ove ih godine ima 37. Mladi iz osmog razreda koji ne pripadaju nijednoj Crkvi, pripremaju u razdoblju od listopada do svibnja slavlje u prostoru crkve zajedno sa župnikom. Pritom oni iznose svoje iskustvo prošlosti i razmišljaju o vlastitoj budućnosti. Uz pomoć glazbenih instrumenata pripremaju slavlje i slažu se da ih na kraju slavja župnik blagoslovi. Nejasno je što ti mladi podrazumijevaju pod blagoslovom. Ipak je po primjedbama mladih, a još više njihove rodbine i poznanika, jasno da im molitva čini dobro. Čvrsto se nadaju da će njihov životni put sada uspjeti. Broj mladih koji se zanimaju za to slavlje, u usporedbi sa sudionicima ateističkog slavja uvođenja mladih vrlo je skroman (1998: 12; 1999: 20; 2000: 27; 2001: 28), ali se po sudionicima slavja i razgovorima u okruženju umnaža misao o potrebi takvog slavja u crkvi i o mogućnosti da kao kršćanin slavim život s nekršćanima.

Najnoviji projekt je ekumensko bogoslužje blagoslova koje se održava 14. veljače na dan sv. Valentina. Kao izraz neslaganja s komercijaliziranim isticanjem dana

sv. Valentina kao »Dana zaljubljenih«, pri čemu se prije svega stvara strka oko cvijeća, čokolada i parfema, rodila se ideja o bogoslužju blagoslova »za sve parove«, kao što je to rekao erfurtski biskup dr. Wanke. Pritom se pretpostavljalo da je dan sv. Valentina (14. veljače) kod brojnih parova – bili oni kršćani ili nekršćani – prihvaćen kao dobrodošao spomendan za razmišljanje o ljubavi i životu udvoje. Ako je međutim spomendan jednog sveca – neovisno o tome je li jasno povezivanje uz određenog sveca moguće – povod za to, Crkva tada ne može ostati nezainteresirana. Tako se postupno razvijala misao da se taj dan ponovno uvede u crkvenu tradiciju, tako da se 14. veljače navečer pozovu na bogoslužje blagoslova kršćani i nekršćani kako bi razmislili o svojem partnerstvu. Zahvaljujući dobrim i kreativnim kontaktima s jednom evangeličkom školskom pastoricom, bogoslužje je ekumenski zamišljeno te bi time trebalo pomoći i ekumenskim nastojanjima u gradu. Mjesto bogoslužja je katolička odnosno evangelička crkva naizmjenice.

Odgovorni su se brzo složili da to mora biti snažno meditativno bogoslužje. Meditativno pomoću promatranja slika, osobnog svjedočenja o prijateljstvu i trpljenju u braku te pomoću glazbe i tišine.

Bogoslužje je ove godine već po treći put od 2000. slavilo oko 130 osoba. Oko 40 parova zatražilo je na kraju bogoslužja blagoslov. Ozračje je bilo kontemplativno i prožeto velikom radošću zbog dara ljubavi među ljudima. Sudionici u bogoslužju posebice su ohrabreni i obogaćeni osobnim svjedočenjem parova. Kad stariji bračni par govori o tome kako sada zajednički proživljavaju svoje stare dane, tada je to pozitivno prihvaćanje tog dijela života i ohrabrenje za sve one koji se toga boje. Kad nedavno oženjeni mladi bračni par uz prisutne trojke izvještava o velikom iznena-

đenju koje je bilo povezano s navještajem tog višebrojanog rođenja, ali i o tome da im je Bog dao snagu kako bi rekli »da« te da im je tako bolje nego bi se moglo misliti, tada je razumljivo i ono što kaže jedan od sudionika na tom slavlju: »Tu čovjek zbilja dobije volju da se ženi i ima djecu i tomu se raduje«. I svjedočenje roditelja s djecom u pubertetu bilo je ohrabrujuće za one koji žive u tom životnom razdoblju u kojemu je riječ o strpljenju i obostranom potpomaganju roditelja.

Kršćani i nekršćani poželjeli su da se takvi oblici bogoslužja nastave. Bilo je to jasno bogoslužje koje je i nekršćanima pružilo priliku da u njemu aktivno sudjeluju.

To je bogoslužje pokazalo da još ima područja u kojima se kroz kršćansku vjeru može dati tumačenje smisla i gdje se dosad nije pronašao nijedan liturgijski oblik. Područje blagoslova je po Knjizi blagoslova već prilično podijeljeno ali ga još uvijek treba proširivati. Život je tako mnogostruk i istovremeno toliko podijeljen da se Božji blagoslov mora još raznorodnije moliti. Vjerujemo li da je naš Bog Bog blagoslova i darova, tada nijedan prostor ne možemo izdvojiti od njegove prisutnosti i darivanja, tada moramo naširoko misliti i pozivati ga u širok prostor.

Sada se planira bogoslužje sjećanja na preminule. Poticaj za to je činjenica da se više ne planira misa zadušnica ili neki obred za sve pokojne, a ne žele se više ni osobna mjesta za pokapanje te se uvodi anonimno pokapanje. Ukopnici izvještaju da često nekoliko tjedana nakon anonimnog ukapanja rodbina kod njih ili kod uprave groblja pita gdje su ukopani posmrtni ostaci pokojnikâ. Na temelju ugovornog pravilnika nije međutim moguće izvijestiti o tom mjestu. »U mjesečnom bogoslužju spomena mrtvih u erfurtskoj katedrali« – tako je nazvano to spominjanje – sada bi

sva rodbina trebala imati mogućnost svečano unijeti imena svojih umrlih u knjigu mrtvih, koja bi nakon toga na svetome grobu u katedrali imala stalno mjesto na kojem bi se čuvala i uz koje bi se mogle zapaliti svijeće. Sada se restaurira dragocjeni knjižni uvez s kraja 16. stoljeća. U nj će biti položena knjiga u koju će se moći zapisati imena. Kao vrijeme slavlja odlučeno je da od 1. ožujka bude svaki prvi petak u mjesecu u 15 sati – vrijeme Isusove smrti, u koje se oduvijek oglasuju katedralna zvona.

3. NJEMAČKA KAO MISIJSKA ZEMLJA?

Misionari su mogli uspješno naviještati vjeru kad su se suočili s kulturom, mislima i željama ljudi. Što međutim misle ljudi u Njemačkoj danas? Poznajemo li želje i nade mladih na Istoku i Zapadu? Vidimo li polazišne točke za kršćansku poruku? Rad s nekrštenim mladima bio je moguć jer su oni osjećali da se te točke i misli prije događaju u mislima župnika te da se mogu uključiti sa svojim idejama – iako to nije bilo uvijek profesionalno i razrađeno. Malu su skupinu prihvatili kao prednost jer se u njoj mogu izraziti i biti slušani. Mogućnost da osobno razgovaraju te da prime blagoslov za vlastitu životnu situaciju bila je važna mladima i roditeljima kod »slavlja zaokreta života«. Otac Julije, jedne od sudionica u slavlju 2000., piše u svom zahvalnom pismu:

»Važno je prenošenje načelnog pouzdanja i nade da se i kod nepoznate budućnosti i tolerancije prihvati budućnost, makar se i ne zbilje onako kako to netko sebi želi i planira. Važno je biti svjestan Božjeg blagoslova.«

U kršćanskoj Crkvi imamo mnoštvo spasonosnih znakova kojima je moguće osobno se obratiti pojedinom čovjeku. To

je ono što ljudi traže. Trebali bismo proglašavati svoje bogatstvo i učiniti pristupačnim njegovu vrijednost. Tada će Crkva u Njemačkoj biti pod dobrom zvijezdom. U vezi s time čujmo još jednom Julijina oca:

»Uvjereni smo da bi se taj oblik navještanja trebao njegovati u mnogim župnim zajednicama, a nadajmo se da će televizija pomoći njegovom širokom rasprostranjenju. Taj susret doživljavamo kao potvrdu i ohrabrenje na daljnjem putu prema dobrom kraju.«

4. ŠTO UZIMAM SA SOBOM?

Kod ovih nas je misli pratio izričaj »sakramentalno dušobrižništvo«. Time se izriče i naš zadatak kao vjernika danas te nam se kaže: dušobrižništvo bi moralo ponuditi susretljive ponude svim ljudima dobre volje. To ne znači da će tako doći do rasprodaje Crkve te će ona postati »prodavaonica«, tj. institucija koja obećava zadovoljavanje svih mogućih potreba. Riječ je o nasljedovanju Isusove pedagogije, koja je bez sumnje korak prema ljudima, hod koji poziva na odluku i spominje posljedice, a to su križ i smrt, ali i uskrsnuće i život. Sakramenti i sakramentalni znakovi trebali bi pokazati blizinu Boga koji blagoslivlja, poziva i potiče na odluku. Ako se Crkva gubi u vanjskim aktivnostima, ako se brine isključivo za organiziranje ponuda za slobodno vrijeme ili crkvenu glazbu, tada je na putu koji vodi u ništa. Krist nije zato umro na križu. Tako spomenute akcije mogu potpomagati pristanak uz Božju blizinu, ali i njima valja navijestiti riječ. Ako vanjski uvjeti za bogoslužje nisu toliko povoljni, tada se automatski dolazi do bitnoga, a to će uvijek biti i ono što financijski nije rastrošno, jer je Krist svoje svete i životvorne znakove prenio u jednostavan – ako

ne i – siromašan oblik: s vodom, kruhom, vinom i riječima: »Ja sam koji jesam« i »Ja te oslobađam« te uz riječ Svetoga pisma, koje se u džepnom izdanju bez problema može nositi u džepu kaputa. Ti elementi moraju međutim doći do ljudi i ljudi ih moraju prenositi. Temelj kršćanske vjere tako je dijalog, pristup jednih drugima i govor o Bogu, u koji se i Bog sâm može uklopiti – kao treći u savezu.

U riznici erfurtske katedrale nalazi se torba koja je pripadala svećeniku koji je

tijekom II. svjetskog rata neprekidno bio na putu i pomagao izbjeglicama i ratnim stradalnicima. Tu su i sve potrebne posude za podjelu sakramenata. Sve su one vrlo siromašna izgleda, ali znam da su svećenik i vjernici osobito cijenili tu sirotinjsku torbu. Za njih je ona bila »znak Božje ljubavi« prema ljudima. Ništa manje i ništa više ne trebamo ni mi donijeti u budućnost kao kršćani: »Iskustvo Božje blizine i ljubavi«. To će iskustvo biti dragocjeno blago onima koje je susreo svjedok vjere.